

Uusi käsitelmä IFLA LRM

Tapani Moisio
Kuvailun tiedotuspäivä 27.9.2017

IFLA Library Reference Model

- § IFLAn standardi ja käsitelmä, vahvistettu elokuussa 2017
- § Kolmen erillisinä kehitetyn IFLAn käsitelmän (FRBR, FRAD, FRSAD) yhdistelmä
 - § Ratkaisee erillisten mallien välisiä epä johdonmukaisuuksia
 - § Käyttäjien tarpeet, entiteetit, attribuutit ja suhteet arvioitu uudelleen, määritelmiä uudistettu, jonkin verran toteutettu myös uudelleenmallinnusta
- § Bibliografisen informaation käsitelmä
 - § Ylätason käsitteellinen viittausmalli
 - § Antaa puitteet kirjastoaineistoihin liittyvän ei-hallinnollisen metadatan (bibliografisen informaation) analyysille
 - § Kehitetty laajennettuna entiteetti-relaatiomallinnuksena (attribuuttien ja suhteiden periytyminen entiteetin alaluokille)

IFLA Library Reference Model

- § Käsitelmä toimii kuvailusääntöjen (sisältöstandardien) ja bibliografisten järjestelmien sovellusten perustana
 - § Mahdollista laajentaa ja supistaa (tietyin rajoituksin)
- § Suunniteltu käytettäväksi linkitetyn datan ympäristöissä ja tukemaan ja edistämään bibliografisen datan käyttöä linkitetyn datan ympäristöissä

Käyttäjät ja käyttäjän tarpeet

§ Fokuksessa loppukäyttäjien tarpeet; hallinnolliset tarpeet jätetty ulkopuolelle

§ *Find* (löytää)

§ *Identify* (tunnistaa)

§ *Select* (valita)

§ *Obtain* (saada/hankkia)

§ *Explore*

§ Yhdistetty FRAD:n *Contextualize* + FRSAD:n *Explore*

§ Poistunut

§ FRAD: *Justify* (liittyy kirjastohenkilöstön työhön)

Käsitemallin elementit

§ Entiteetit

§ ”Mielenkiinnon kohteena olevat luokat”

§ Attribuutit

§ ”Entiteettien esiintymiä kuvaava data”

§ Suhteet

§ ”Entiteettien esiintymiä linkittävät ominaisuudet”

§ Vain entiteeteillä on attribuutteja.

§ Vain entiteettien välillä on suhteita.

Entiteetit (1)

§ 11 entiteettiä (FR-malleissa 18)

§ Entiteetti voi toimia yläluokkana entiteeteille, joilla on vastaavasti alaluokkasuhde siihen.

§ Alaluokan entiteetin esiintymä on myös yläluokan esiintymä.

§ Esim. *henkilö* on *toimijan* alaluokka (*person* *IsA* *agent*)

Ø Mikä tahansa *toimija*-entiteettiä koskeva suhde tai attribuutti koskee myös *henkilö*-entiteettiä.

Entiteetit (2)

§ LRM-E1 *Res*

§ LRM-E2 *Work* (teos)

§ LRM-E3 *Expression* (ekspressio)

§ LRM-E4 *Manifestation* (manifestaatio)

§ LRM-E5 *Item* (kappale)

§ LRM-E6 *Agent* (toimija)

§ LRM-E7 *Person* (henkilö)

§ LRM-E8 *Collective Agent* (yhteistoimija)

§ LRM-E9 *Nomen*

§ LRM-E10 *Place* (paikka)

§ LRM-E11 *Time-span* (ajanjakso)

Uudet ja uudelleennimetyt entiteetit (1)

§ *Res*

- § ”Mikä tahansa entiteetti diskurssin universumissa”
- § FRSAD:n entiteetin *thema* (teoksen aihe) yleistys
- § Kaikkien muiden entiteettien yläluokka
- § *Resiin* soveltuvat suhteet pätevät kaikkiin entiteetteihin.
 - § Aihesuhde, suhteet *nomeniin*, *paikkaan* ja *ajanjaksoon*

§ *Agent* (toimija)

- § ”Entiteetti, joka kykenee tietoisiin toimiin, olemaan oikeuksienhaltijana ja olemaan vastuussa toimistaan”
- § Yläluokka *henkilölle* ja *yhteistoimijalle*
- § Kattaa todelliset (ihmis)toimijat
 - § Jättää ulkopuolelle fiktiiviset toimijat, kuten persoonat, henget, fiktiiviset hahmot yms.

Uudet ja uudelleennimetyt entiteetit (2)

§ *Collective Agent* (yhteistoimija)

§ ”Henkilöiden yhteenliittymä tai organisaatio, jolla on tietty nimi ja joka kykenee toimimaan yksikkönä”

§ Kattaa FRAD:n (ja FRBR:n) entiteetit *suku* ja *yhteisö*.

§ *Nomen*

§ ”Entiteetin ja siihen viittaavan määritteen välinen yhteys”

§ Yhdistetty FRAD:n *Name*- ja FRSAD:n *Nomen*-entiteeteistä

§ *Resin* ja sen *nomenin* välinen ero tehty selvemmäksi

§ Mahdollistaa nimien, tunnisteiden ja hakutietojen täsmällisemmän kuvaamisen esim. käyttökontekstin ja niihin liittyvien suhteiden ymmärtämiseksi

§ Jokainen entiteetti on nimetty ainakin yhdellä *nomenilla*

Uudet ja uudelleennimetyt entiteetit (3)

§ *Place* (paikka)

§ ”Tietty tilan laajuus”

§ FRBR:n ja FRAD:n *paikka* määritelty uudelleen uutta tarkoitusta varten

§ *Time-span* (ajanjakso)

§ ”Ajallinen laajuus, jolla on alku, loppu ja kesto”

§ *Paikka* ja *ajanjakso* mallintavat fyysistä maailmaa ja siinä tapahtuvia todellisia tapahtumia

§ Fiktiiviset paikat ja ajanjaksot ovat *resin* esiintymiä.

Poistetut entiteetit

- § FRAD: *Family* (suku) ja FRBR/FRAD: *Corporate Body* (yhteisö)
 - § voidaan käyttää *yhteistoimijan* alaluokkina
- § FRBR/FRAD:n ryhmän 3 entiteetit: *Concept* (käsite), *Object* (objekti), *Event* (tapahtuma) ja *Place* (paikka)
- § FRAD: *Identifier* ja *Controlled Access Point*
 - § Voidaan käyttää *nomenin* alaluokkina
- § FRAD: *Rules* ja *Agency*
 - § LRM:n käyttöalan ulkopuolella

Suhteet

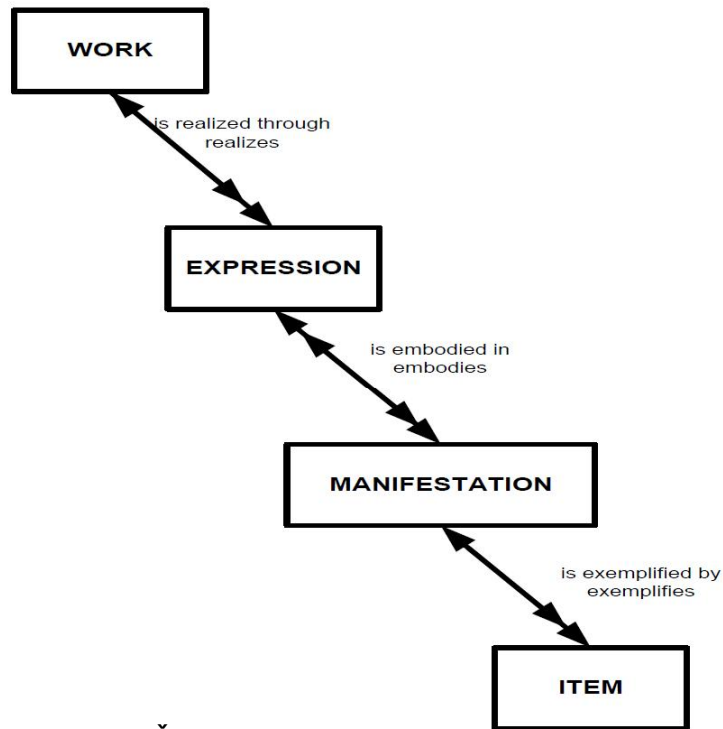
§ 36 suhdetta

§ Entiteettien yläluokka-alaluokkarakenne mahdollistaa samojen suhteiden toistamisen välttämisen useille entiteeteille

§ Esim. *teoksen* ja *toimijan* välinen suhde (was created by) pätee myös *toimijan* alaluokkiin *henkilö* ja *yhteistoimija*.

Entiteetti-relaatiokaaviot (1)

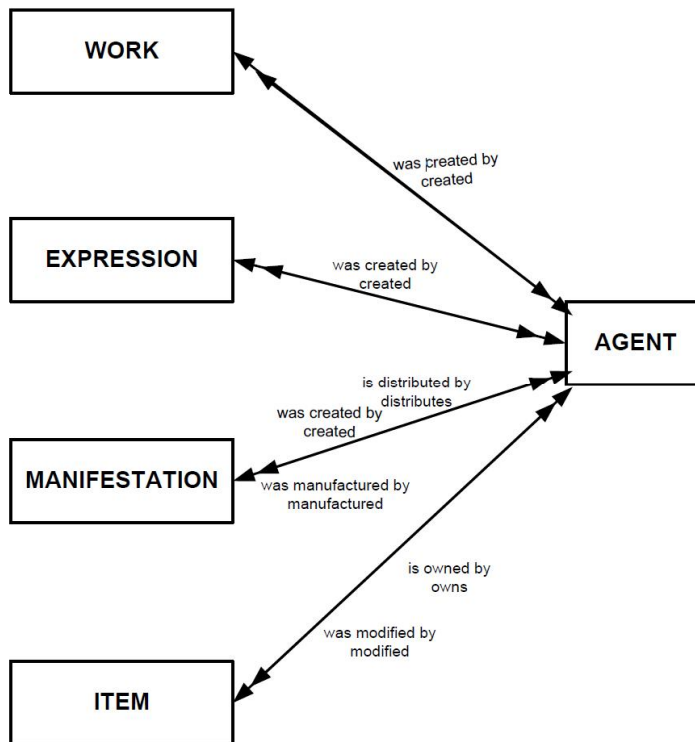
Teoksen, ekspression, manifestaation ja kappaleen väliset suhteet

Lähde: Riva, P., Le Boeuf, P. & Žumer, M.
IFLA Library Reference Model, 2017

Entiteetti-relaatiokaaviot (2)

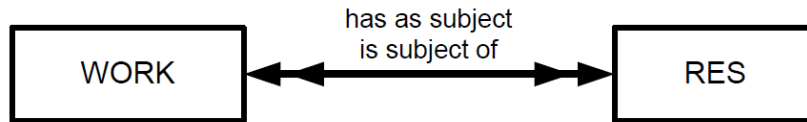
Toimijoiden sekä teosten, ekspressioiden, manifestaatioiden ja kappaleiden väliset vastuullisuussuhteet

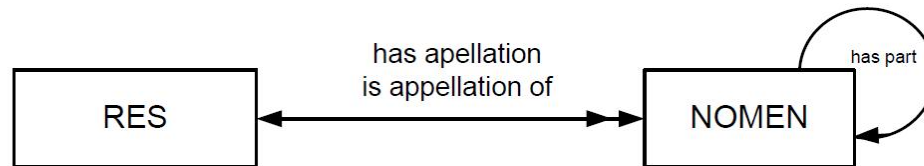
Lähde: Riva, P., Le Boeuf, P. & Žumer, M.
IFLA Library Reference Model, 2017

Entiteetti-relaatiokaaviot (3)

Aihesuhde

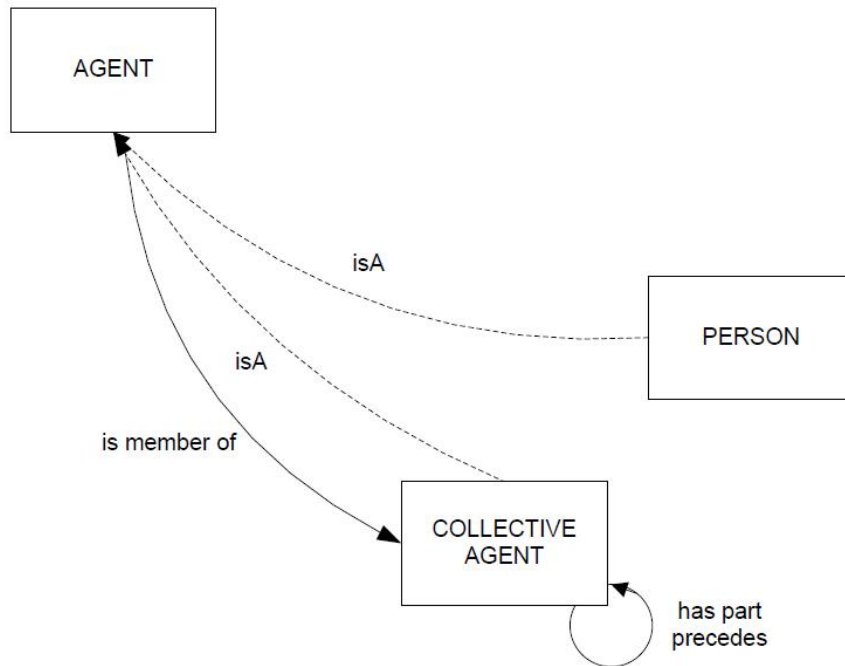
Nimityssuhde

Lähde: Riva, P., Le Boeuf, P. & Žumer, M.
IFLA Library Reference Model, 2017

Entiteetti-relaatiokaaviot (4)

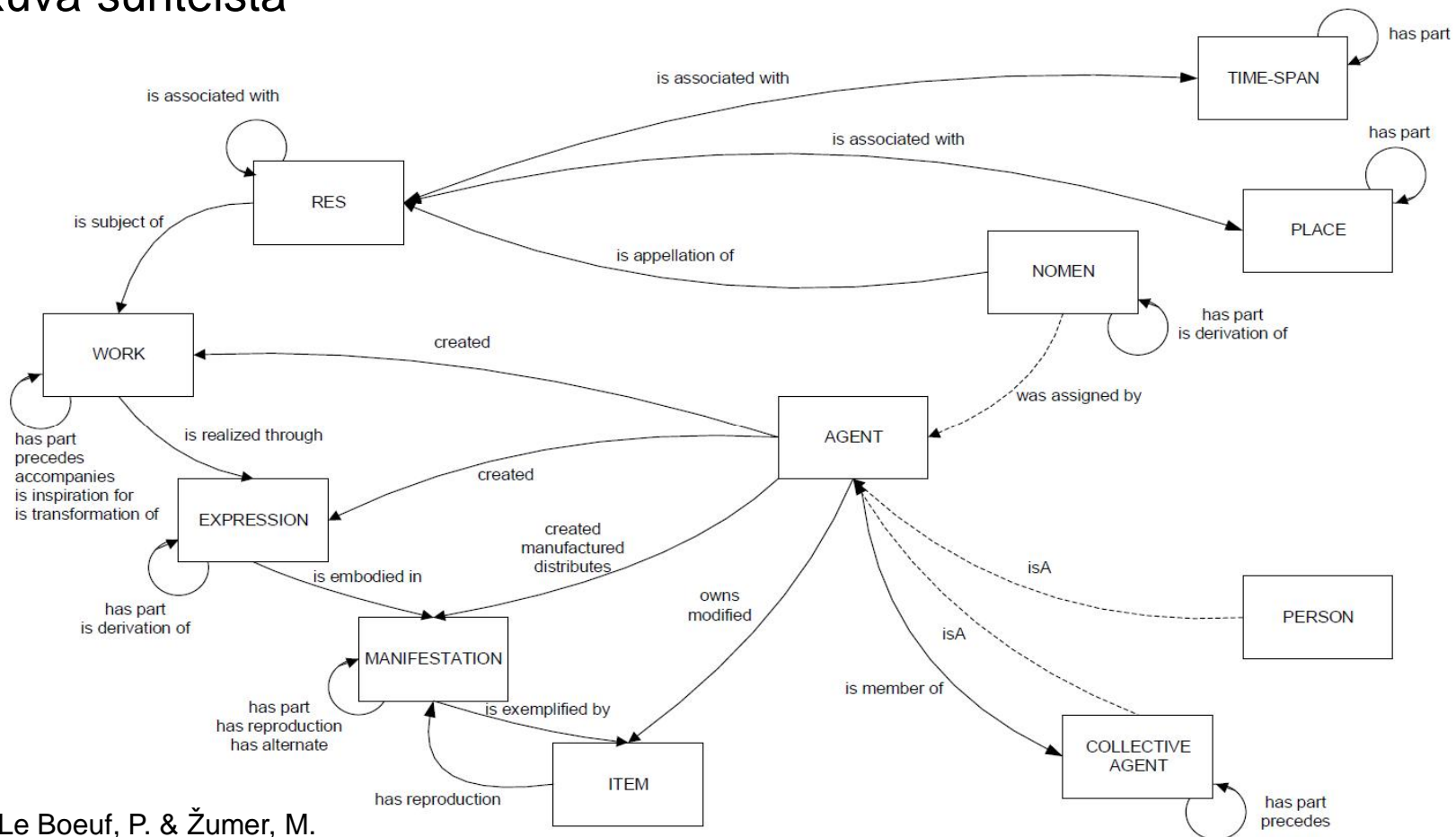
Toimijoiden väliset suhteet

Lähde: Riva, P., Le Boeuf, P. & Žumer, M.
IFLA Library Reference Model, 2017

Entiteetti-relaatiokaaviot (5)

Yleiskuva suhteista

Lähde: Riva, P., Le Boeuf, P. & Žumer, M.
IFLA Library Reference Model, 2017

Attribuutit

- § 37 attribuuttia 10 entiteetillä (ei *yhteistoimijalla*)
 - § Vain olennaisimmat attribuutit määritetty LRM:ssä
 - § Implementaatiot (kuten RDA) voivat lisätä lisäätribuutteja mille tahansa tai kaikille entiteeteille.
- § Useat FR-mallien attribuutit on korvattu suhteilla
 - § Paikka- ja ajankohta-attribuutit korvattu suhteilla *paikkaan* ja *ajanjaksoon*
 - § Nimeke-, tunniste-, nimi- ja termi-attribuutit korvattu suhteilla *nomeniin*
 - § FRAD:n teoksen aihe -attribuutti korvattu aihe-suhteella *resiin*

Jatko

- § Nimiavaruuden luominen avoimen linkitetyn datan sovellusten käyttöön
 - § Käyttöönotto RDA:ssa osana 3R-projektia 2018
 - § *Manifestation statementin* (jäljennettävien tietojen attribuutti) soveltaminen, *nomenin* suhteiden hierarkisointi
 - § Arviointi vaikutuksista ISBD:hen käynnissä
 - § Suuri osa ISBD:stä käsittelee manifestaation kuvailua LRM:n attribuutilla *manifestation statement*
 - § FRBRoo v.2.4 ➔ "LRMoo"
 - § ICP:n päivittäminen
 - § Jne.
- Ø FRBR:n, FRAD:n ja FRSAD:n korvaaminen LRM:llä

Kiitos!

tapani.moisio[at]helsinki.fi

kuvailusaannot-posti[at]helsinki.fi